

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในสภาวะปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วมาก ในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และการศึกษาทั้งในเมืองและชนบท ประชาชนจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องแสวงหาความรู้ และประสบการณ์เพิ่มเติมอยู่ตลอดเวลา เพื่อจะสามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพของสังคมที่เปลี่ยนไป โดยเฉพาะประชาชนที่อยู่ตามชนบทที่ห่างไกล ซึ่งได้รับการบริการของรัฐน้อยกว่าประชาชนที่อยู่ในเมืองประกอบด้วยฐานะทาง เศรษฐกิจไม่ค่อยดี (กรมการศึกษานอกโรงเรียน 2527 : 11) จากสภาพความจริงปรากฏว่าประชาชนที่อาศัยอยู่ตามชนบทมีประมาณร้อยละ 80 ของประชาชนทั่วประเทศประสบปัญหาด้านอาชีพ สุขภาพอนามัย ความไม่รู้ และขาดโอกาสทางการศึกษาที่จะศึกษาให้ต่อเนื่อง ในอันที่จะนำมาปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่มีโอกาสน้อยในการศึกษาหาความรู้ในด้านต่าง ๆ เนื่องจากบริการความรู้มีจำกัด และประชาชนส่วนใหญ่มิมีฐานะยากจน ถึงแม้ว่าจะได้มีการจัดการศึกษานอกโรงเรียนในรูปแบบต่าง ๆ ขึ้น เช่น การศึกษาแบบเบ็ดเสร็จทั้งในระบบชั้นเรียน และประเภทอาสาสมัครเดินสอน จัดกลุ่มสนใจ การจัดการศึกษาสำหรับชุมชนในเขตภูเขา และการจัดการศึกษาวิชาชีพหลักสูตรระยะสั้น เป็นต้น แต่ก็ยังจัดได้ไม่ถึงทั่วถึงทุกท้องถิ่น และเป็นการลงทุนที่สูงกว่า (อวยชัย จันทัญญาศิลป์ 2527 : 1)

การพัฒนาสังคมที่ผ่านมา การศึกษา เป็น เครื่องมือประเภทหนึ่งในบรรดา เครื่องมือหลายประเภทที่มักพัฒนาทั้งหลายจัดเข้าในอันคับคั่ง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการจัดการสรรงบประมาณหรือการทุ่ม เททรัพยากรด้านอื่น ๆ ทั้งนี้ก็เพื่อพยายามสร้างความทัดเทียมและเปิดช่องว่างการพัฒนาที่เหลื่อมล้ำกันให้ประชาชนมีความใกล้เคียงกันในด้านความรู้ ความคิด ซึ่งจะมีผลต่อการพัฒนา เศรษฐกิจ และสังคมส่วนรวม ผู้บริหารประเทศไม่มีทางเลือกอื่นใดที่ดีไปกว่าการใช้ "การศึกษานำการพัฒนา" ทำอย่างไรจึงจะให้การศึกษาในระดับต่าง ๆ ได้เข้าถึงประชาชนทุกระดับชั้น เท่า เทียบกัน นั่นคือ คนอยู่ในเมืองและคนอยู่นอกเมืองห่างไกลในถิ่นทุรกันดาร ก็จะได้รับความรู้เหมือนกันในเวลาใกล้เคียงกัน ซึ่งหมายถึงว่า "คนชนบทห่างไกลก็มีโอกาสทัดเทียมกับคนในเมือง" (บุญเลิศ มาแสง 2530 : 55)

เพื่อเป็นการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ และ เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาประเทศ อันจะทำให้ทุกคนมีความเสมอภาคกันทางการศึกษา รัฐบาลจึงเห็นความสำคัญในการพัฒนาประเทศว่าต้องขยายการศึกษานอกโรงเรียนให้กว้างขวาง เพราะการศึกษานอกโรงเรียนจะช่วยในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น อันเป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติซึ่งสอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 ที่กำหนดนโยบายของรัฐว่า "...รัฐพึงเร่งรัดและสนับสนุนการศึกษานอกโรงเรียนในลักษณะต่าง ๆ เพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลได้รับการศึกษาตลอดชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อประโยชน์แก่ผู้ที่ไม่มีโอกาสศึกษาในระบบโรงเรียน เป็นอันดับแรก (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2520:3) และนโยบายของรัฐบาลที่แถลงต่อรัฐสภาว่า "...จะระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ มาเพื่อขยายการศึกษา โดยเฉพาะการศึกษากาชาด บังคับ และการศึกษานอกโรงเรียนให้ทั่วถึงโดยรวดเร็ว เพื่อสร้างประชากรไทยให้มีคุณภาพ มีความสามารถในการประกอบอาชีพและกลับไปพัฒนาท้องถิ่นของตนเองได้ รวมทั้งส่งเสริมให้มีคุณภาพให้ลิน เชื้อทางการศึกษากับ เด็กที่มีความสามารถได้เรียนอย่างทั่วถึง..."

รัฐบาลไทยได้เห็นความสำคัญในการที่จะนำสื่อมวลชนมาใช้เพื่อการศึกษา ดังเห็นได้จากวัตถุประสงค์และนโยบายการศึกษานอกระบบโรงเรียนซึ่งกำหนดไว้ในแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529) ของกระทรวงศึกษาธิการ ข้อ 11 ซึ่งได้กล่าวไว้ว่า

...ส่งเสริมและสนับสนุนสื่อมวลชนให้มีบทบาทในการเผยแพร่ความรู้ อันเป็นประโยชน์แก่การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ เป็นสื่อในการถ่ายทอดค่านิยม ทัศนคติ ตลอดจนภาษา ศิลปวัฒนธรรม จริยธรรม ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาระดับสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องวางมาตรฐานให้สื่อมวลชนจัดรายการ และผู้จัดรายการ เพื่อการศึกษาให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน (กรมการศึกษานอกโรงเรียน 2524 : 33 อ้างถึงใน พวงรัตน์ พงษ์กิจ 2526 : 2-3)

การจัดการศึกษานอกโรงเรียน เป็นวิธีการหนึ่งที่จะสามารถช่วยให้กระบวนการพัฒนาและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ ทั้งนี้ เพื่อให้ชาวชนบทมีความรู้มีทักษะในการประกอบอาชีพ มีความสามารถในการคิดการปฏิบัติ และการแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวันของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ กรมการศึกษานอกโรงเรียนจึงได้ดำเนินการจัดการศึกษานอกโรงเรียนทางวิทยุและไปรษณีย์ขึ้น (จันทิมา สุขมาก 2526 : 5)

อย่างไรก็ตามการจัดการศึกษานอกโรงเรียนดังกล่าวก็ยังไม่สามารถสนองความต้องการของสังคมได้อย่างทั่วถึง ยังมีประชาชนอีกส่วนหนึ่งที่ต้องประกอบอาชีพจนไม่สามารถเข้าศึกษาเล่าเรียนได้ ดังนั้นการใช้สื่อมวลชนประเภทวิทยุและ โทรทัศน์จึงได้รับการพิจารณาให้นำมาใช้ในการจัดการศึกษานอกโรงเรียน ทั้งนี้เพื่อประชาชนจะได้มีโอกาสศึกษาเล่าเรียนได้อย่างกว้างขวางเต็มที่ ตามโอกาสที่อำนวยให้แม้ในขณะที่ประกอบอาชีพการงานของเขา เช่น ทำไร่ ทำนา ก็ตาม จากการสำรวจเครื่องรับวิทยุและโทรทัศน์ที่ราชอาณาจักรของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ปีพ.ศ.2522 ปรากฏว่าประชากรมีเครื่องรับวิทยุร้อยละ 71.8 ของครัวเรือนทั้งหมด เนื่องจากเครื่องรับวิทยุแบบทรานซิสเตอร์ทั่วไปราคาถูก สามารถรับฟังได้ในท้องถิ่นที่ไม่มีไฟฟ้าใช้ และการกระจายเสียงสามารถส่งไปถึงผู้ฟังได้รวดเร็วแม้ในท้องถิ่นที่ทุรกันดาร ด้วยเหตุนี้วิทยุกระจายเสียงจึงได้เปรียบสื่อมวลชนอื่น ๆ ในการนำมาใช้เพื่อการศึกษา โดยเฉพาะกับประชาชนในชนบท (ชาญ สุทธิสารากร 2526 : 4-5)

ฉะนั้น จึงเห็นได้ว่าสื่อมวลชนเข้ามามีบทบาทอย่างมากทางการศึกษาและให้ความรู้แก่ประชาชนด้านต่าง ๆ ทั้งในด้านอาชีพ สุขภาพอนามัย และการประพฤติกฎีปฏิบัติในฐานะเป็นพลเมืองของประเทศ วิทยุเป็นสื่อมวลชนที่สำคัญที่ให้การให้การศึกษาแก่ชาวชนบท ทั้งนี้เนื่องจากสภาพครอบครัวของชนบทไทยนั้นอยู่กันกระจัดกระจาย การคมนาคมไม่สะดวก การอ่านออกเขียนได้จึงต่ำ จึงทำให้คนนิยมวิทยุกันมาก ในฐานะเป็นแหล่งข่าวสารให้ความรู้ทั่วไป (ชม ภูมิภาค 2519 : 10)

กระทรวงศึกษาธิการได้วางแผนที่จะสนองความต้องการของประชาชนตามนโยบายของรัฐบาล โดยคณะรัฐมนตรีได้อนุมัติโครงการการจัดการศึกษาทางวิทยุและโทรทัศน์ เมื่อวันที่ 19 สิงหาคม 2518 ให้เป็นโครงการประสานงานระหว่างส่วนราชการ 3 หน่วยงาน คือ กรมประชาสัมพันธ์ กรมวิชาการ และกรมสามัญศึกษา โดยมีกองการศึกษาผู้ใหญ่เป็นผู้ดำเนินการ และได้ดำเนินการทดลองเพื่อหารูปแบบการดำเนินงานตั้งแต่ปี 2520 ต่อมาเมื่อกองการศึกษาผู้ใหญ่ยกฐานะเป็นกรมการศึกษานอกโรงเรียน เมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2522 การจัดการศึกษาทางวิทยุและโทรทัศน์จึงได้รับการกำหนดเป็นงานหนึ่งในกองปฏิบัติการ กรมการศึกษานอกโรงเรียน โดยให้ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคเหนือ, ภาคใต้, ภาคกลาง, และภาคตะวันออกเฉียงเหนือเลือกรูปแบบการทดลอง สำหรับศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคเหนือได้ทำการทดลองจัดการ

ศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ ระดับที่ 3 ทางวิทยุและไปรษณีย์ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน 2527 : 8 อ้างถึงใน อุดม พรหมแก้วงาม 2529 : 2) สำหรับในระดับที่ 4 ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคเหนือได้ทำการทดลองในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2523 จนกระทั่งปัจจุบันได้ขยายการดำเนินงานในพื้นที่ 16 จังหวัด ในเขตรับผิดชอบของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคเหนือ เพื่อสนองความต้องการการศึกษาระดับมัธยมศึกษาของประชาชนและสนองนโยบายของรัฐมุ่งพัฒนาประชากรของประเทศ (อุเทน ปัญญา และคณะ 2527 : 2)

การจัดการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จระดับ 3-4 ทางวิทยุและไปรษณีย์ ได้นำเอาวิทยุกระจายเสียงมาช่วยในการจัดการเรียนการสอน โดยจัดขึ้นคอนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับหลักปรัชญา คิดเป็น ซึ่งนักศึกษาจะเรียนโดยอ่านคู่มือเรียนแล้วจึงรับฟังวิทยุและพบครูประจำกลุ่ม เพื่อสรุปประเด็นที่สำคัญในคู่มือเรียน แล้วร่วมกันอภิปรายประเด็นปัญหาที่สำคัญโดยมีครูประจำกลุ่มคอยแนะนำช่วยเหลือและสรุปบทบทเรียน (ศรีเชาวน์ วิทโค 2526 : 2)

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าหนังสือเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญ เป็นเครื่องประเทืองความรู้ ความคิด สติปัญญา ก่อให้เกิดทัศนคติ สร้างอารมณ์และให้ความเพลิดเพลิน เป็นสื่อถ่ายทอดข่าวสาร ความรู้ ความคิด และประสบการณ์ต่าง ๆ การศึกษาทางวิทยุและไปรษณีย์เป็นการศึกษาทางไกล การสร้างสื่อหนังสือคู่มือเรียนจึงต้องเน้นวิธีการเสนอเนื้อหาให้ผู้เรียนสามารถเรียนได้ด้วยตนเองให้มากที่สุดในการดำเนินงานที่ผ่านมา จุดอ่อนที่สำคัญของการจัดการศึกษาทางวิทยุและไปรษณีย์คือ การทดลองสื่อก่อนที่จะนำไปใช้กับผู้เรียนจริง ๆ (ชาญ สุทธิสารการ 2526 : 12)

รายการการศึกษานอกโรงเรียนทางวิทยุและไปรษณีย์ (รายการ ว.ป.๗.) มุ่งที่จะให้บริการแก่ประชาชนที่ด้อย พลาด หรือขาดโอกาสทางการศึกษา ได้เพิ่มพูนความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ถูกต้อง ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการนำไปปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น โดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนทางไกลในการจัดการศึกษาให้กับประชาชนที่ไม่ได้เรียนอยู่ในระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษาในระบบโรงเรียน เพื่อให้เกิดความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา สำหรับกลุ่มเป้าหมายที่จะรับบริการการศึกษานอกโรงเรียนทางวิทยุและไปรษณีย์ ได้แก่ ประชาชนนอกระบบโรงเรียนที่ลงทะเบียนตามหลักสูตรการจัดการศึกษานอกโรงเรียนทางวิทยุและไปรษณีย์ และ

ประชาชนที่รับฟังรายการ เพื่อเพิ่มพูนความรู้โดยมิได้ลงทะเลียนเรียนด้วย รายการ ว.ป.พ.นี้ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาค ทั้ง 4 ภาค และกองปฏิบัติการ กรมการศึกษานอกโรงเรียน เป็นผู้รับผิดชอบ ในการประสานงานและผลิตรายการ หลักสูตรที่เปิดสอนได้แก่ การศึกษาแบบกลุ่มสนใจทางวิทยุและไปรษณีย์ การศึกษาผู้ใหญ่แบบ เย็ด เสร็จขั้นพื้นฐาน การศึกษาผู้ใหญ่แบบ เย็ด เสร็จระดับที่ 3-4 และการศึกษาผู้ใหญ่ระดับที่ 5 ในการจัดการเรียนการสอนใช้สื่อผสม คือ สื่อคู่มือเรียนรายการวิทยุ และการพบกลุ่ม นอกจากนี้แล้วยังมีสื่อประกอบอื่น ๆ อีกตามความจำเป็น เช่น เอกสารประกอบการเรียน ศูนย์การเรียน เทปหรือแหล่งวิทยาคารต่าง ๆ โดยมุ่งให้เป็นการศึกษาที่ผู้เรียนช่วยตนเองในการ เรียนรู้มากที่สุดจากสื่อต่าง ๆ

จากความจำเป็นดังกล่าว กรมการศึกษานอกโรงเรียนจึงได้พยายามจัดบริการการศึกษาสำหรับประชาชนที่ด้อย พลาด หรือขาดโอกาสทางการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การศึกษาแบบกลุ่มสนใจ การศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญ การศึกษาผู้ใหญ่สายอาชีพ โดยวิธีการศึกษาแบบ เป็นชั้น เรียน และแบบ เรียนด้วยตนเองทางวิทยุและไปรษณีย์ เพื่อ เปิดโอกาสให้ผู้ด้อย พลาด โอกาสทางการศึกษา เช่น ผู้ที่อยู่ในชนบทที่ห่างไกลสถานศึกษา หรือผู้ที่มีความจำเป็นทางด้าน เศรษฐกิจ ต้องประกอบอาชีพไม่มีเวลา เข้า เรียนในระบบชั้น เรียนได้มีโอกาสศึกษา เพิ่ม เติมความจำเป็น และความสนใจ

การดำเนินงานการศึกษานอกโรงเรียนที่ผ่านมาพบว่า การให้การศึกษาทางวิทยุและไปรษณีย์ เป็นวิธีการจัดการศึกษาที่เหมาะสมกับกลุ่ม เป้าหมาย และมีประสิทธิภาพวิธีหนึ่ง ทั้งนี้ เพราะผู้เรียนสามารถใช้เวลาในการศึกษาได้ตามความ เหมาะสมกับสภาพของตน โดยศึกษาจากคู่มือเรียนที่มีลักษณะเอื้อต่อการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง และการรับฟังการอธิบายเพิ่มเติมจากรายการวิทยุ ซึ่งเป็นสื่อการเรียนที่เข้าถึงผู้เรียนได้อย่างทั่วถึงและรวดเร็ว โดยผู้เรียนไม่จำเป็นต้องเดินทางไปเรียนในชั้น เรียนทุกวัน ทั้งยังสามารถประกอบอาชีพได้ตามปกติ นอกจากนี้กิจกรรมการพบกลุ่มของผู้เรียนจะ เน้นในเรื่องกระบวนการกลุ่มเพื่อ เสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม และทักษะการ "คิด เป็น ทำ เป็น แก้ปัญหาเป็น" ซึ่งเป็นสื่ออีกประการหนึ่งที่ส่งผลถึงการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนให้สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศโดยส่วนรวมด้วย (คู่มือการดำเนินงานการศึกษาทางวิทยุและไปรษณีย์ ระดับ 5 2528 : 2)

หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ
 บางพลอง กรมมหาวิทยาลัย

จากเหตุผลดังกล่าว กรมการศึกษานอกโรงเรียนจึงขยายการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ทาง วิทยุและไปรษณีย์ออกไปจนถึงระดับที่ 5 มอบให้ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคเหนือจัดดำเนินการ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดทั้ง 16 จังหวัด โดยยึดถือตามหลักการหรือนโยบายของ กรมการศึกษานอกโรงเรียนที่ว่า การศึกษาเป็นเครื่องมืออันสำคัญยิ่งในการพัฒนาคุณภาพของประชากร ฉะนั้นจะจัดบริการการศึกษาสำหรับประชาชนที่ค้อย หลาด หรือขาดโอกาสทางการศึกษาได้เพิ่มพูน ความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ถูกต้อง ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการนำไปปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ให้ ดีขึ้น (คู่มือการดำเนินงานการศึกษาทางวิทยุและไปรษณีย์ ระดับที่ 5 2528 : 1) และเพื่อใช้ รูปแบบการเรียนการสอนทางไกลในการจัดการศึกษาให้กับประชาชนที่ไม่ได้เรียนอยู่ในระดับประถม ศึกษา และมัธยมศึกษาในระบบโรงเรียน (กรมการศึกษานอกโรงเรียน 2527 : 13)

ผู้วิจัยจึงเห็นว่าน่าที่จะได้มีการศึกษาดูตามกระบวนการจัดการดำเนินการเรียนการสอน ทางวิทยุและไปรษณีย์ ระดับที่ 5 ในด้านความคิดเห็นของผู้บริหาร ผู้ดำเนินการและนักศึกษา ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด 16 จังหวัดในเขตภาคเหนือ เพราะบุคคลดังกล่าวมีส่วนสำคัญ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทางวิทยุและไปรษณีย์มากที่สุด ทั้งจะสามารถสะท้อนสภาพปัญหา ออกมาให้ทราบว่า สามารถจัดได้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐฯ ในอันที่จะให้ประชาชนยากไร้ หลาด ขาด และค้อยโอกาสทางการศึกษาได้มีโอกาสศึกษาเพื่อจะได้หาแนวทางพัฒนาการดำเนินงานให้สนองความต้องการของผู้เรียนให้ได้ผลและมีประสิทธิภาพในอันที่จะได้ขยายโอกาสทางการ ศึกษาไปให้ถึงประชาชนทั่วประเทศ ดังนั้นจึงเห็นสมควรที่จะศึกษาค้นคว้าดังกล่าวจึงได้ดำเนินการ วิจัยขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร ผู้ดำเนินการ และนักศึกษาทางวิทยุและไปรษณีย์ เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทางวิทยุและไปรษณีย์ ระดับที่ 5
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างผู้บริหารกับผู้ดำเนินการ ผู้บริหารกับ นักศึกษา และผู้ดำเนินการกับนักศึกษา เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนทางวิทยุและไปรษณีย์ ระดับที่ 5 ในเรื่องคู่มือเรียน, รายการวิทยุ, การพบกลุ่ม, การเชิญวิทยากร, ศูนย์การเรียนทางวิทยุและไปรษณีย์ และกิจกรรมพัฒนาชุมชน

ขอบ เขตข ของการวิจัย

1. ผู้วิจัยจะทำการศึกษาในเรื่องคู่มือเรียน, รายการวิทยุ, การหมกุ่ม, การเชิญวิทยากร, กิจกรรมพัฒนาชุมชน, และศูนย์การเรียนทางวิทยุและไปรษณีย์ ที่ดำเนินการจัดการเรียนการสอนในภาคเรียนที่ 1/2529 ซึ่งเป็นกระบวนการจัดการเรียนการสอนทางวิทยุและไปรษณีย์ ระดับที่ 5 ตามหลักเกณฑ์การใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 สำหรับการจัดการศึกษาออกโรงเรียนทางวิทยุและไปรษณีย์ ระดับที่ 5

2. ศึกษาเฉพาะกรณีการจัดการศึกษาทางวิทยุและไปรษณีย์ ระดับที่ 5 ในจังหวัดภาคเหนือที่เปิดดำเนินการ 16 จังหวัด คือ

- 2.1 เชียงราย
- 2.2 เพชรบูรณ์
- 2.3 ลำปาง
- 2.4 พิจิตร
- 2.5 แม่ฮ่องสอน
- 2.6 น่าน
- 2.7 แพร่
- 2.8 พะเยา
- 2.9 ลำพูน
- 2.10 พิษณุโลก
- 2.11 อุตรดิตถ์
- 2.12 เชียงใหม่
- 2.13 สุโขทัย
- 2.14 กำแพงเพชร
- 2.15 ตาก
- 2.16 นครสวรรค์

3. ตัวแปรที่จะศึกษา

การศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร ผู้ดำเนินการ และนักศึกษา ทางวิทยุและไปรษณีย์ ในเขตภาคเหนือ เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนทางวิทยุและไปรษณีย์ ระดับที่ 5 ได้แบ่งตัวแปรที่จะศึกษาดังนี้

3.1 ตัวแปรต้น ประกอบด้วย

- เพศ
- อายุ
- อาชีพ
- ตำแหน่งหน้าที่ของประชากรแต่ละกลุ่มที่ศึกษา

3.2 ตัวแปรตาม ประกอบด้วย

- รายการวิทยุ
- คู่มือเรียน
- การพบกลุ่ม
- การเชิญวิทยากร
- กิจกรรมพัฒนาชุมชน
- ศูนย์การเรียนทางวิทยุและไปรษณีย์

เหตุผลที่เลือกศึกษาเฉพาะกรณีในจังหวัดภาคเหนือ เพราะศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดภาคเหนือ เป็นภาคเดียวที่ดำเนินการทดลองจัดการเรียนการสอนทางวิทยุและไปรษณีย์ ระดับที่ 5 ซึ่งได้ดำเนินการมาแล้วตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2528 ต้นปี 2530 ยังไม่มีศูนย์ฯ ภาคอื่น เปิดทำการสอน ฉะนั้นจึงจะมีเพียงศูนย์ฯ จังหวัดในภาคเหนือเท่านั้นที่จะมีกลุ่มเป้าหมายชัดเจน ในการเก็บข้อมูลสำหรับการวิจัย

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. การเรียนทางวิทยุและไปรษณีย์ หมายถึง การจัดการศึกษาทางไกลในรูปแบบหนึ่ง โดยใช้สื่อผสม (Multi media) ในการเรียนการสอนคือ ระบบไปรษณีย์ (Correspondence) วิทยุ (Radio) กลุ่มผู้เรียนโดยมีครูประจำกลุ่ม เป็นผู้ประสานงานให้เกิดกิจกรรมกลุ่มผู้เรียนและสื่อประกอบต่าง ๆ เช่น เอกสารประกอบ เทป ศูนย์การเรียนหรือแหล่งวิทยาคารต่าง ๆ เป็นการเรียนระบบเปิด (Open learning) คือ ผู้เรียนจะเรียนตามความต้องการของตนเอง และเป็นการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง (Self Study) คือ ผู้เรียนต้องศึกษาจากเอกสารและสื่อต่าง ๆ

2. ศูนย์การเรียนทางวิทยุและไปรษณีย์ เป็นสถานที่ให้บริการความรู้ ข้อมูลข่าวสาร สำหรับนักศึกษาทางวิทยุและไปรษณีย์ อาจเป็นสถานที่พบกลุ่มของผู้เรียน เป็นศูนย์กลางของผู้เรียน เป็นแหล่งรวบรวมสื่อการเรียน สื่อเสริม หรือสื่ออื่น ๆ ที่จะช่วยให้การเรียนของนักศึกษามบรรลุผล

3. ผู้บริหาร หมายถึง ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาค, ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด หรือหัวหน้าศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด และผู้ช่วยผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาค, ผู้ช่วยผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด หรือผู้ช่วยหัวหน้าศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด ที่จัดการเรียนการสอนการศึกษาทางวิทยุและไปรษณีย์ ระดับที่ 5 ของกรมการศึกษานอกโรงเรียน

4. ผู้ดำเนินการ หมายถึง หัวหน้าฝ่ายการศึกษาทางวิทยุและไปรษณีย์ และหัวหน้างานการศึกษาทางวิทยุและไปรษณีย์ ในศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาค และศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด รวมทั้งครูประจำกลุ่มที่ดำเนินการจัดการพบกลุ่มผู้เรียน

5. ครูประจำกลุ่ม หมายถึง ผู้จัดการกลุ่ม ผู้ทำหน้าที่ประสานงานให้เกิดกลุ่มผู้เรียน เป็นที่ปรึกษาของผู้เรียน ดูแลให้คำแนะนำ อภิปรายทบทวนบทเรียน หาแหล่งวิทยาการ และแนวทางการลงทะเลียนและเลือกวิชาเรียนตลอดจนตรวจแบบฝึกหัด และร่วมวัดผลการเรียนให้แก่ผู้เรียน

6. นักศึกษาทางวิทยุและไปรษณีย์ หมายถึง ผู้ที่ลงทะเบียนเรียนการศึกษานอกโรงเรียนทางวิทยุและไปรษณีย์ระดับที่ 5 ตามระเบียบและวิธีการที่กรมการศึกษานอกโรงเรียนกำหนด รุ่นที่ 1 ปีการศึกษา 2529

7. การหมกลุ่ม การหมกลุ่มแบ่งเป็น 2 ลักษณะ

7.1 การหมกลุ่มย่อย หมายถึง การหมกับครูประจำกลุ่มทุกสัปดาห์ เพื่อทำกิจกรรมร่วมกลุ่ม ทำความเข้าใจบทเรียน ผักทักษะ การคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น การทำงานร่วมกัน เป็นกลุ่ม เป็นระบบสร้างเสริมและปลูกฝังคุณธรรม การรู้จักตนเองและสังคม เพื่อแสวงหาแนวทางการนำความรู้ไปใช้ให้เหมาะสมกับตนเองและสังคม

7.2 การหมกลุ่มใหญ่ หมายถึง การรวมกลุ่มผู้เรียนย่อย ๆ หลาย ๆ กลุ่ม เข้าด้วยกันและจัดวิทยากรพิเศษ เฉพาะสาขาวิชาไปให้ความรู้เพิ่มเติมในวิชาที่มีปัญหาในการเรียน จากสื่อตำรา และสื่อวิทยุ เช่น วิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ และพลานามัย เป็นต้น

8. กิจกรรมพัฒนาชุมชน หมายถึง กิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมที่กำหนดไว้ในเกณฑ์การจบหลักสูตรของการศึกษาทางวิทยุและไปรษณีย์เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนทุกคนต้องปฏิบัติ โดยผู้เรียนมุ่งจัดประสานงานร่วมมือหรือดำเนินการในลักษณะกิจกรรมอาสาสมัครโดยไม่มีค่าตอบแทน

9. สื่อการสอน สื่อการสอนแยกเป็น 2 ประเภท คือ

9.1 สื่อหลัก หมายถึง สื่อประเภทสิ่งพิมพ์ เช่น ตำรา คู่มือเรียน เอกสาร วิชาการ รายการวิทยุ การหมกลุ่ม

9.2 สื่อเสริม หมายถึง สื่อประเภทเทปคาสเซต ศูนย์การเรียน ชุดการเรียน ชุดอุปกรณ์การทดลอง

10. คู่มือเรียน หมายถึง เอกสารต่าง ๆ ที่กรมการศึกษานอกโรงเรียนและศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคเหนือจัดทำขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองโดยในคู่มือเรียนจะประกอบด้วย คำชี้แจง จุดมุ่งหมาย เนื้อหาวิชา และแบบทดสอบท้ายบท

ประโยชน์ของการวิจัย

1. เพื่อนำข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการหรือแนวทางการพหุกลุ่มผู้เรียน กิจกรรมพัฒนาชุมชน การจัดศูนย์การเรียนทางวิทยุและไปรษณีย์ การบริการสื่อการเรียนมาเป็นการเสริมหาแนวทางปรับปรุงแก้ไขให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐ และเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อนักศึกษา
2. เพื่อเป็นข้อมูลเสนอแนะในการจัดการเรียนการสอนสำหรับผู้รับพิเศษ เกี่ยวกับการจัดการศึกษาทางวิทยุและไปรษณีย์ ระดับที่ 5
3. เพื่อทราบปัญหา - อุปสรรค ในการจัดการเรียนการสอนอันจะนำมาพัฒนาารูปแบบการดำเนินงานการจัดการศึกษาทางวิทยุและไปรษณีย์ ระดับที่ 5 ต่อไป
4. เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้ที่จะวิจัย เรื่องนี้ในครั้งต่อไป